

KULTURNĚ LOKÁLNÍ SEBEURČENÍ
A LITERÁRNÍ TOPOLOGIE
V DÍLE MARIE VON EBNER-ESCHENBACHOVÉ
„BOŽENA“ A V „BABIČCE“ BOŽENY NĚMCOVÉ

Gudrun Langer

Socio-kulturní geneze dvou současnic a krajanek, německy mluvící autorky M. von Ebner-Eschenbachové a české spisovatelky Boženy Němcové, se vyznačuje očividným napětím mezi primárním a sekundárním kulturně lokálním sebeurčením. V obou případech se na raném sociokulturním vývoji spisovatelek podílely jednoduché české ženy. Ve srovnávací analýze Gudrun Langerová zkoumá, jak jsou heterogenní životopisné prvky – těsný vztah k české chůvě u Ebner-Eschenbachové a nemanželský, šlechtický původ Němcové – v autobiograficky relevantních dílech, v „Boženě“ Ebner-Eschenbachové a „Babičce“ B. Němcové, literárně modelovány topologií, stanoviskem vypravěče, axiologií a ztvárněním mateřského elementu v osobách, podílejících se na výchově. Ebner-Eschenbachová konstruuje model inkluze prostonárodního češství do světa zámku; takovým způsobem překonává starou subordinaci prostředkem rodinné inkorporace, zároveň se ale vzdává nacionální emancipace. Naproti

tomu staví Němcová do popředí svého románu idylou se ohraničující a národnostně se emancipující lidovou českou sférou, zatímco aristokratický svět zámku, perspektivně zmenšený, tvoří pozadí, ve kterém, se současně skrývá životopisná problematika nemanželského původu. Ale právě z této perspektivy zamlčovaných souvislostí je však hodnocen národnostní model „Babičky“, který tím ztrácí na své axiologické suverenitě. Každá svým způsobem nabízejí autorky specifické, heterodoxní varianty topologické opozice „zámek – ves“, jejíž literární ztvárnění platí ve středoevropském kulturním prostoru všeobecně za indikátor národnostně kulturního lokálního sebeurčení.